

Дошкільне виховання

БЕРЕЗЕНЬ

3

1964

З М І С Т

<i>М. Ільченко</i> — Перші підсумки	1
<i>Т. Дмитренко</i> — Заняття гімнастикою і рухливими іграми з дітьми четвертого року життя	7

До 150-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка

<i>М. Подолян</i> — Співець жіночої долі	15
<i>О. Ганич</i> — Образи матері й дитини в творах Т. Г. Шевченка	18

З досвіду

<i>Н. Савельєва</i> — Ознайомлення дошкільників з творами А. Гайдара	20
<i>Є. Дмитрієва</i> — Народна іграшка на Україні	22
<i>М. Шевченко</i> — Природа теж любить іграшки?.. . . .	24

Сторінка для дітей

<i>Т. Волгіна</i> — Політ на Місяць (муз. А. Філіпенка)	26
---	----

Для батьків

<i>М. Маріко</i> — Мама — найкраща і найдорожча	37
<i>І. Сочивець</i> — У трьох няньок (гумореска)	39

Бесіди та консультації

<i>І. Слепушкіна, А. Глущенко</i> — Іграшка повинна бути гігієнічною	41
--	----

Критика і бібліографія

<i>А. Гейко</i> — Методичні посібники	44
---	----

Відповіді читачам

<i>Л. Воробйова</i> — Положення про дошкільні заклади в колгоспах	45
---	----

Педагогічне життя

<i>Н. Тарасова</i> — Батьківська конференція	47
<i>Н. Педченко</i> — Методичний кабінет на громадських засадах	47
<i>А. Халахан</i> — Діти вивчають німецьку мову	47

Редакційна колегія:

Д. О. Дорохова, Н. О. Красіна, Н. Ю. Переверзева, Є. К. Сухенко, Г. І. Сушан
(головний редактор), *П. С. Ходченко, Т. І. Цвєлих, П. Р. Чамата, М. Є. Шевченко.*

Журнал «Дошкольное воспитание» (на українском языке)

Техредактор *О. О. Чала.*

Коректор *П. В. Пиндюр*

Адреса редакції: Київ, 53, Ю. Коцюбинського, 5. Тел. 5-21-29, дод. 3-12.

БФ 00173. Замовлення К-21. Тираж 27 960. Друк. арк. 3, умовн арк. 4,1. Обл. видавн. арк. 5. Формат паперу 70 × 108¹/₁₆. Підписано до друку 26.II. 1964 р.

Київська обласна друкарня, вул. Леніна, 19.

Образи матері й дитини в творах Т. Г. Шевченка

О. ГАНИЧ,

доцент Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького

Револуціонер-демократ Т. Г. Шевченко, зображуючи життя і боротьбу поневоленого народу проти кріпосництва, царизму і всякого гноблення, не міг оминати тему многотраждальної долі матері-кріпачки і її дітей. Ця тема займає в творчості народного співця України одне з найпочесніших місць.

Серед ранніх творів Т. Г. Шевченка одним із найпопулярніших є поема «Катерина», в якій узагальнено трагедію обманутої паном дівчини-кріпачки і кріпацької родини як трагедію всього українського народу, гнобленого панством.

Катерина не встигла відчувати ніжності, краси, ласки й тепла ні кохання, ні материнства — все це ще в зав'язку було вбито жорстокістю пана-офіцера, законами тогочасної моралі, яка змусила навіть батьків відмовитись від єдиних, найдорожчих людей — дочки і внука.

Відмовились від Катерини всі, але вона мужньо тримається, ще вірить в те, що й Іван її кохає, що він обов'язково повернеться до неї, до сина. Вона шукає його, виглядає. І тільки після слів офіцера: «Дура, отвяжися! Возьмите прочь безумную!» — вона остаточно переконалась у страшній правді.

Катерина не може повірити, що він відмовиться від сина. Вона ладна стати наймичкою, зносити погорду й глум, аби тільки батько не зрікся сина. Дійсність жорстоко обриває і цю її віру. Загинула Катерина, але трагедія продовжується, бо залишився її син — круглий сирота, який має поділити долю сотень кріпацьких дітей-сиріт:

На кого собаки на вулиці лають?
Хто голий, голодний під тином сидить?
Хто лобуря водить? Чорняві байстрята...

Образи Катерини і її сина є образами багатотраждальної долі

трудої жінки і дітей-сиріт у суспільстві, побудованому на приватній власності, на вовчих законах стосунків між людьми, на пригнобленні всіх прав трудоїх.

В творчості Т. Г. Шевченка ще не раз проходить перед нами доля Катерини.

Жертвами панської розпусти стали героїні творів «Лілея», «Наймичка», «Відьма», «Слепая», «Княжна», «Марія».

Лукія і Ганна — героїні повісті і поеми «Наймичка» — покритки. Боячись за долю своїх дітей і бажаючи весь час бути з ними, доглядати їх, ростити, підкидають синів заможним літнім людям, а самі стають наймичками. Жити наймичкам у цих людей ніби й добре. Але тим страшніша їх внутрішня драма: адже вони змушені виховувати власних синів, як чужих, критися із своєю ласкою, щоб вона не здавалась неприродною, із своєю душевністю, щоб вона не вважалась надмірною. Все життя довелося ховатися із своїм материнством, працювати, мовчати, горювати — «старітися в чужій теплій хаті». І тільки за якусь мить до смерті мати відкриває синові всю правду:

— Прости мене. Я каралась
Весь вік в чужій хаті...
Прости мене, мій синочку!
Я... я твоя мати.

Життя цих матерів — трагедія, але скільки тут душевної сили, краси і благородства, виняткової самовідданості, самопожертви!

В міру того, як визріває революційно-демократичний світогляд Т. Г. Шевченка, тема материнства й дитинства теж набуває дедалі гострішого звучання.

Осліпла від горя і сліз, мати чекає пана, який занапастив їй життя, щоб помститись («Слепая»). В поемі «Відьма» дано теж узагальнений образ нещасної покритки, яка шу-

кає трути-зілля, щоб скарати розпусника-пана за свою і доччину згубу.

Вперше в історії світової культури Т. Г. Шевченко реалістично показав долю матері-покритки в образі божої матері Марії (поема «Марія»). Цей образ, як і твір в цілому, має глибокий соціальний і революційний зміст. Марія введена поетом як звичайна дівчина-наймичка. Хоч збезчестив її пророк «святий», та повівся він, як звичайний пройдисвіт-насилник. Захистив дівчину від розправи жорстоких людей убогий тесляр Йосип — проста й гуманна людина. Дитину її врятували чабани. А царі, як і святі, виступають катами дітей і матерів. Таким чином, біблійська легенда дістала гострий антирелігійний зміст. Поет закликає до свободи й рівності всіх людей, щоб не управляли людьми ні попи, ні пани, ні царі, щоб жінки були рівноправні з чоловіками.

Нещасливою була в своєму материнстві не лише покритка, а й так би мовити «законна» мати-кріпачка, образ якої теж змальовано у багатьох творах Т. Г. Шевченка: «Сова», «Сон», «Якби ви знали панничі», «І станом гнучим і красою», «Неофіти», «Марина».

В поемі «Марина» поет показав, як народжувались із скривджених і занапащених розбещеними панами дівчат-кріпачок месниці.

Змалював Т. Г. Шевченко і матір революціонера, борця в поемі «Неофіти». Вона, як матері й дружини декабристів, скрізь мандрує за сином, поділяє його долю, його муки, самовіддано підтримує в житті і боротьбі:

Благословенная в женах,
Святая праведная мати
Святого сина на землі!

Трудяща жінка в кріпосницькому суспільстві була особливо поневолена, темна, пригноблена. Але скільки в ній душевного благородства, скільки закутих сил! Вона, зовсім позбавлена можливості діяти, брати будь-яку участь у громадському житті, могла розкритися в любові, в материнстві.

Героїні творів Т. Г. Шевченка втілюють справжні народні риси: вони сміливі, самовіддані, глибоколюдяні і разом з тим надзвичайно нещасливі і в коханні, і в материнстві. І це тому, що вони невільниці, тому що існує сваволя пана, тому що вони повністю безправні, беззахисні.

У вірші «І золотої й дорогої» узагальнено в образі дитини — кріпацької сироти долю всього покріпаченого народу. Скільки отаких нещасних дітей-сиріт зустрічав поет на шляхах і степах України:

Мов одірвалось од гідлі,
Одно-однісіньке під тином
Сидить собі в старій ряднині...

Як мрію, чи як сон, показує поет щасливу матір і дітей («Сон», «І досі сниться», «Садок вишневий коло хати»).

У вірші «Сон» («На панщині пшеницю жала») зіткнуто два світи. Один з них реальний: панщина, лановий, виснажена працею мати, яка не може приділити уваги немовляті.

Другий світ — у сні матері, яка мріє про кращу, щасливу долю для сина. Вона бачить його вродливим і багатим, засватаним, жонатим, вільним, а не панським: «на своїм веселім полі удвох собі пшеницю жнуть, а діточки обід несуть». Щастя це викликає усмішку у матері, але лиш на одну коротку мить: «Прокинулась — нема нічого!» Знову панщина, лановий, морок кріпацького життя.

В казематі 1847 року поет написав невеличку поезію «Садок вишневий коло хати». В ній теж передане ніби вже існуюче щастя трудящої селянської родини: щаслива мати, діти, справжній рай, якого так і не довелося поетові зустріти в тогочасному житті.

В образах жінок-кріпачок Т. Г. Шевченко розкрив благородство почуттів, великі душевні сили, красу найблагородніших поривань людини, безмежне прагнення щастя для себе й своїх дітей.